

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Замятної Оксани Леонідівни
на тему «Професійна адаптація майбутнього вчителя початкової
школи у процесі педагогічної практики»,
що подана на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук із спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Орієнтація освітньої системи України на принципи Болонського процесу та кредитно-модульну систему, євроінтеграція України та сучасні трансформації в суспільстві впливають на зміну концепції підготовки майбутніх вчителів в закладах вищої освіти України. В умовах ринкових трансформацій у суспільстві та підвищеної конкуренції якість професійної підготовки фахівців набуває особливого значення. В останні роки проблема підготовки конкурентоспроможних фахівців здатних швидко адаптовуватись до умов професійної діяльності активно досліджується вченими різних наукових напрямів та галузей. Значимість наукових робіт з цієї проблеми зумовлена соціально-економічними змінами безпосередньо в Україні, входженням України в єдиний міжнародний освітній простір та стратегічними завданнями вищої освіти. Проте можемо констатувати, що порушена проблема професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи розв'язується не на достатньому рівні.

Саме тому проблематика кандидатської дисертації Замятної О.Л. щодо професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики є актуальним питанням, що потребує глибокого аналізу та вивчення, враховуючи вже набутий досвід.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою наукової теми кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U003295), кафедри початкової освіти Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U002963). Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 13 від 17.12.2015 р.) та узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26.01.2016 р.).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз значного масиву періодичних видань, психолого-педагогічної літератури дозволив окреслити теоретичну основу дослідження, визначити логіку його побудови, що знайшло відображення в структурі дисертації та змісті її розділів. Науковий апарат дисертації

окреслено чітко. Предмет вдало визначив домінуючий аспект дослідження. Це посприяло доцільній постановці мети і завдань дисертаційної роботи, переконливо показана наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їх експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація, спостереження, експертне оцінювання, педагогічний експеримент, статистичне опрацювання експериментальних даних тощо), системним аналізом досліджуваних педагогічних явищ, інструментальною надійності вибраних критеріїв і показників, а також достатньою апробацією результатів).

Відповідно до мети дисертації було визначено п'ять завдань, для реалізації яких автором проведена надзвичайно велика робота щодо здійснення критичного аналізу літературних джерел (305 найменувань, з них 9 іноземною мовою) з даної проблеми, дала змогу розкрити міждисциплінарні підходи до проблеми професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є розроблення, обґрунтування та експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики.

Дослідження сутності професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи та стану досліджуваної проблеми у психологічній і педагогічній теорії та практиці дозволив зробити висновок про її актуальність в умовах реформування освіти та запровадження Концепції «Нова українська школа», відсутність узагальненого науково-практичного досвіду щодо професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики.

Схвальної оцінки заслуговує здійснений аналіз значної кількості наукових праць, що дозволило авторці уточнити сутність базових понять дослідження, до яких віднесено: «професійна адаптація», «професійна педагогічна підготовка», «педагогічна практика», «професійна готовність студента до виконання професійних функцій».

Уваги заслуговує проведений авторкою аналіз поняття «*професійна адаптація майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики*», яке авторка розглядає, як поетапний динамічний процес гармонізації професійних намірів, особистісних якостей та вимог професії здобувача вищої освіти, що передбачає його входження у квазіпрофесійне та реальне професійне середовище із дотриманням принципу наступності, при якому відбувається поступове набуття ним педагогічного досвіду, усвідомлення професійних функцій, пристосування до умов та особливостей професійної діяльності вчителя початкової школи.

Визначено та охарактеризовано структурні компоненти професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний), вплив на формування кожного з яких забезпечує розвиток професійної адаптації в цілому.

Замятною О.Л. ґрунтовно розроблено критерії сформованості професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики та їхні показники, які зкорельовані з визначеними структурними компонентами професійної адаптації.

Привертає увагу розроблене авторкою змістовно-методичне забезпечення (оновлено програму практики, створено електронні ресурси, тренінги, методичні рекомендації до моніторингових досліджень), що спрямовано на розвиток адаптації студентів до вимог професійної педагогічної діяльності, відповідно до визначених педагогічних умов професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики, і враховує виокремлені компоненти професійної адаптації.

Варто зазначити, що розроблений зміст програми педагогічної практики спрямовано на адаптацію студентів до професійного середовища закладів освіти різних типів у ході виконання завдань практики.

Особливої уваги заслуговує, те що до організаційних форм, що забезпечують ефективність досліджуваного процесу, Замятна О.Л. віднесла тренінги професійної адаптації у процесі педагогічної практики поза навчальним планом.

Замятна О.Л. розробила та апробувала діагностичний інструментарій для здійснення моніторингу професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики, зокрема з використанням засобів соціальних мереж та іншого електронного контенту, для встановлення мотиваційно-ціннісного ставлення практикантів до професійної діяльності, зокрема у процесі педагогічної практики, усвідомлення значення професійної адаптації, її особливостей та визначення динаміки у її формуванні.

Проаналізовано та визначено основні недоліки у процесі організації педагогічної практики (брак фахових теоретичних знань, відсутність достатнього досвіду практичної діяльності, низька вмотивованість на професійну діяльність), що стало підставою до обґрунтування педагогічних умов професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики, до яких віднесено: удосконалення змістовно-методичної складової педагогічної практики; здійснення психолого-педагогічного супроводу студента – майбутнього вчителя початкової школи – у процесі педагогічної практики; моніторинг професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі проходження педагогічної практики. Аналіз методичного забезпечення педагогічної практики дозволив виокремити етапи професійної адаптації майбутнього вчителя початкової

школи у процесі педагогічної практики (підготовчий, початковий, основний, підсумковий).

У процесі дослідно-експериментальної роботи, авторкою було здійснено експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи, встановлено їх результативність, виявлено динаміку рівнів професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи. Проведено кількісну та якісну обробку показників, аналіз і перевірку отриманих результатів експериментального дослідження щодо їх статистичної значущості.

Аналіз результатів експерименту, який засвідчив, що наприкінці формувального етапу контрольний зріз визначення стану професійної адаптації студентів контрольних та експериментальних груп виявив значну позитивну динаміку. За результатами дослідження показники у майбутніх учителів початкової школи ЕГ були вищі, ніж КГ, що підтверджує ефективність проведення формувального етапу експерименту. Результати перевірки здійснено відповідно до розроблених критеріїв, показників і рівнів професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи.

Розроблені матеріали можуть бути використані в освітньому процесі викладачами, іншими співробітниками закладів вищої освіти, здобувачами освіти, зокрема під час організації та проведення педагогічної практики, а також у процесі здійснення моніторингу якості освітньої діяльності сучасного закладу вищої освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Отримані результати надали змогу дисертантці досягти наукової новизни. Вона полягає в тому, що: *вперше* обґрунтовано поняття «професійна адаптація майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики» як поетапний динамічний процес гармонізації професійних намірів, особистісних якостей та вимог професії здобувача вищої освіти, що передбачає його входження у квазіпрофесійне та реальне професійне середовище із дотриманням принципу наступності, при якому відбувається поступове набуття ним педагогічного досвіду, усвідомлення професійних функцій, пристосування до умов та особливостей професійної діяльності вчителя початкової школи; визначено структуру професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти); критерії (мотиваційно-ціннісний, знанневий, праксеологічний, рефлексивно-аналітичний), показники та рівні сформованості (початковий, достатній, високий); охарактеризовано етапи професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики (підготовчий, початковий, основний, підсумковий); розроблено та обґрунтовано педагогічні умови професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики (удосконалення змістовно-методичної складової педагогічної практики; здійснення психолого-педагогічного супроводу студента – майбутнього вчителя початкової школи – у процесі педагогічної практики; моніторинг професійної

адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі проходження педагогічної практики); *уточнено* сутність базових понять дослідження: «професійна адаптація», «професійна педагогічна підготовка», «педагогічна практика», «професійна готовність студента до виконання професійних функцій»; *подальшого розвитку* набули зміст і форми проведення педагогічної практики майбутнього вчителя початкової школи.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Автореферат повністю відображає зміст відповідних розділів дисертаційної роботи.

Основні положення дослідження достатньо апробовані на науково-практичних конференціях різного рівня і висвітлені в висвітлено у 12 наукових публікаціях, із них 10 одноосібних та 2 у співавторстві, а саме: 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, 1 – у збірнику наукових праць; 5 – у збірниках матеріалів конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертацію Замятної О.Л., необхідно висловити деякі міркування/зауваження, які виникли в процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень.

1. Ми вважаємо, що зміст параграфу 1.1 дещо перевантажений аналізом сутності понять «психологічний аспект адаптації особистості» як уніфікованої характеристики, слід було викласти не в інформаційно-констатувальний спосіб, а шляхом аналізу й узагальнення опрацьованих науково-методичних джерел.
2. На наш погляд, автору варто було б приділити увагу таким поняттям як: педагогічна інноватика у процесі розв'язання окреслених проблем та специфіку професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики до інноваційних шкіл.
3. В п. 1.2. – 1.3 дисертації проведено ґрунтовний аналіз базових понять дослідження. Разом з тим, на нашу думку, слід було зацентувати увагу на специфіку професійної адаптації саме майбутнього вчителя початкової школи в умовах НУШ.
4. Схвально оцінюючи зроблений дослідником аналіз моніторингу працевлаштування випускників в Європейських країнах, вважаємо, що автору варто було б проаналізувати досвід Європейських країн щодо створення умов професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики, для ефективності розв'язання окреслених проблем.
5. На с. 143 дисертаційного дослідження Замятна О.Л. зазначає, що «Чітке розуміння керівниками практик рівня професійної адаптації здобувача освіти до і після проходження практик дозволяє ефективно

організувати і змістовно доповнювати програми практик....», але на жаль на сторінках дисертації авторка не подає інструментарій для розв'язання окреслених проблем для керівників практики.

6. На наш погляд визначаючи педагогічні умови професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики, автору варто було б більш ґрунтовно розкрити особливості їх реалізації у третьому розділі дисертаційного дослідження, де автор розглядає етапи і методику експериментального дослідження.

Втім, всі висловлені зауваження/міркування мають рекомендаційний характер і є додатковим доказом самостійності індивідуального науково-пошукового стилю дисертантки.

Робота Замятної Оксани Леонідівни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне і практичне значення.

Загальний висновок. Таким чином, вважаємо, що дисертаційне дослідження «Професійна адаптація майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики» відповідає чинним вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015, щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор Замятна Оксана Леонідівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і
методики початкового навчання
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

[Handwritten signature]

О.В. Матвієнко

Підпис	_____
Підприємство:	зав. канцелярією
Адреса:	НПУ ім. М.П. Драгоманова
Підпис	<i>[Handwritten signature]</i>
№	30
Код	04
Дата	20 21 р.